

ABD VE JAPONYA KISKACINDA AVRUPA BİRLİĞİ VE ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ

Doç. Dr. Yüksel Akkaya

Mersin Üniversitesi, İİBF

Sosyalist sistemin baskısının ortadan kalktığı, işçi hareketlerinin etkin olamadığı bir zaman diliminde giderek bütünlüğünü perçinleyici adımlar atmaya çalışan Avrupa Birliği (AB) Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda Anayasa'ya hayır çıkması ile ciddi bir sarsıntı yaşıyor gibi görünmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Japonya'nın kısıracındaki AB "rekabet gücü yüksek sosyal piyasa ekonomisine" dayanan güçlü bir ekonomiye sahip olmak istemektedir. Lizbon Zirvesi, AB Anayasası ve Bolkestein Yönergesi gibi AB'nin en temel belgeleri bu güçlü ekonomiye nasıl ulaşılacağına da işaretlerini taşımaktadır. Yıkıcı bir rekabetin yaşandığı böylesi bir ortamda sosyal hakların AB Anayasasında kendisine yer bulması elbette ki önemlidir. Ancak, sorun Anayasa'da kendine yer bulan bu hakların uygulamada kendisine ne kadar alan bulacağıdır. Zira, ABD ve Japonya'nın kısıracındaki AB, bunlarla rekabet ederek güçlü bir ekonomik yapıya sahip olmak istiyorsa, sosyal politikanın konusunu ve kapsamını gözden geçirmek zorundadır. Nitekim, son yirmi yıldaki gelişmelere bakıldığında hem tek tek ülkeler açısından, hem de AB politikaları açısından sosyal politikanın konusunun ve kapsamının daraltılmaya çalışıldığı, bu konuda göz ardı edilmeyecek düzeyde mesafeler kat edildiği görülmektedir. Anayasadaki sosyal politikaya yönelik düzenlemeler ne kadar iyi niyetli yorumlanırsa yorumlansın, "rekabet gücü yüksek" bir ekonomi oluşturmak ve ABD ile Japonya'nın kısıracında kurtulmak için bir "maliyet unsuru" olarak görülen sosyal politikanın konusunu ve kapsamını mutlaka daraltmak gerekmektedir. Kuşkusuz bu durum emek ile sermaye arasındaki mücadeleyi gösteren çalışma ilişkilerini de etkileyecektir. Bu etkinin hangi yönde olacağını anlamak için ABD, Japonya ve AB'nin çalışma ilişkilerine yönelik bazı temel göstergelerine bakmak gerekmektedir.

1. SENDİKALAŞMA DÜZEYİ VE SENDİKACILIK

AB yandaşları AB üyesi ülkelerde sendikalaşma oranının yüksek olduğu, dolayısı ile buraya üyeliğin sendikalaşma oranını da artıracığı yönünde değerlendirmelere yapmaktadırlar. Bir dilek olmanın ötesinde somut durumun bunu ne kadar yansıttığını, bu öngörünün gerçekleşip gerçekleşmediğini test etmek açısından oldukça önemlidir. Aşağıdaki, temenniler ve beklentiler ile somut durumu arasındaki "örtüşmezliği" gösteren tablo bu gerçeğin kendisini ortaya çok açıkça ortaya koymaktadır. ABD ve Japonya kısıracındaki AB'de çalışma ilişkilerinin en önemli kurumsal yapısı olan sendikal örgütlenmedeki bu durum geleceğe de ışık tutmaktadır.

Tablo 1: AB Üyesi Ülkelerde Sendikalılık

Ülke	1985	1993	1995	1998	2003
Avusturya	1.404.000	1.616.000	1.287.000	1.480.000	1,407,000
Belçika	1.499.000	2,865,000	1.585.000	3,013,000	3,061,000
Bulgaristan	2.200.000 (1991)	1.810.000		778,000	515,000
Kıbrıs	145.000	159,000	161.000	167,000	175,000
Danimarka	1.730.000	2,116,000	1.808.000	2,170,000	2,151,000

			(1994)		
Estonya	580.000	397.000	167.000	105.000	93.00
Finlandiya	1.411.000	2,069,000	1.377.000	2,084,000	2,122,000
<i>Fransa</i>	<i>2.555.000</i>	<i>1.256.000</i>	<i>1.758.000</i>	<i>1.425.000</i>	
<i>Almanya</i>	<i>11.676.000</i> (1991)	<i>11.680.000</i>	<i>9.300.000</i>	<i>9,798,000</i>	<i>8,894,000</i>
Yunanistan	650.000	721,000	500.000	656,000	639,000
Macaristan	3.000.000		1.860.000		936,000
İrlanda	449.000	432,000	437.000	463,000	515,000
İtalya***	6.860.	10,594,000	6.392.000	10,763,000	11,266,000
Litvanya				252,000	180,000
Lüksemburg	75.000 (1987)	97,000	85.000	112,000	139,000
Malta	53.000	74,000	77.000 (1994)	82,000	87,000
Hollanda	1.290.000	1,810,000	1.540.000	1,936,000	1,941,000
Norveç	971.000	1,325,000	1.068.000	1,489,000	1,498,000
Polanya	6.300.000	6,500,000	3.420.000	3,200,000	1,900,000
<i>Portekiz</i>	<i>1.434.000</i> (1986)	<i>1,150,000</i>	<i>800.000</i>		<i>1,165,000</i>
Romanya	4.000.000 (1991)	3.700.000	...	4,399,000	
Slovakya	1.920.000 (1990)	1,583,000	1.150.000	854,000	576,000
Slovenya	...			360,000	
İspanya	835.000		1.606.000	2,108,000	
İsveç	3.341.000	3,712,000	3.180.000 (1994)	3,562,000	3,446,000
İngiltere	9.739.000	8,804,000	7.280.000	7,852,000	7,751,000

Kaynak: ILO, World Labour Report, Geneva, 1997; EIROLINE, Trade union membership 1993-2003.

Tablodan da çok açıkça görüleceği gibi AB'ye üyelik sürecinde yeni üye olan ve Türkiye gibi üyelik sürecini yaşayan pek çok ülkede sendikalar çok ciddi üye kaybına uğramışlardır. Bu da AB'ye üyelik sürecinin sendikal hakları ve sendikacılığı kendiliğinden geliştirmeyeceğinin çok iyi bir göstergesi olmaktadır. Rekabet gücü yüksek, uyumlu ve yabancı sermaye için çekici bir ülkeye dönüşmek adına çalışma ilişkilerinin en önemli "aktörü" sendikacılık alanında yaşanan ciddi sıkıntılar çalışma ilişkilerinin de ne yönde seyredeceğini göstermektedir.

Kuşkusuz yukarıda belirtilen ve sadece AB üyesi ülkeleri içeren sendikal örgütlülükteki gelişme tek başına bir anlam ifade etmez. ABD ve Japonya'daki sendikal örgütlenmenin düzeyi ve özellikleri AB'de

neler olacağını, olması gerektiğinin de birer "habercisi" olarak kabul edilebilir. Bu durumda her üçünün sendikal örgütlenme düzeyini karşılaştırmak açıklayıcı olacaktır.

Tablo 2: ABD, Japonya ve AB'de Sendikalaşma Düzeyi (%)

Ülke	2000	2002	2003
ABD	13.5	13	12.5 (2004)
Japonya	21.5	20.2	19.6
AB 15	43.8	43	...
AB 25	...	38.1	30-40 arası

Kaynak: european industrial relations observatory online, Industrial Relations in the EU, Japan and USA 2000, 2002, 2003-2004 (www.eiro.eurofound.eu.int)

Tablo 1'den AB üyesi ülkeler ile son dönemde üye olan ülkelerdeki sendikalaşma düzeyi gösterildiğinden, Tablo 2'de AB geneli veriler ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır. 2000-2004 arasındaki kısa bir dönemi ele alan Tablo 2 ABD ve Japonya'da sendikalılık düzeyindeki düşüşün devam ettiğini göstermektedir. Başka bir ifade ile dünya ekonomisinde güç sahibi olan bu ülkeler rekabet gücü yüksek ekonomilerinin sahip olduğu konumu korumak ve geliştirmek için sendikal alanda olumsuz gelişmelerin yaşandığı ülkeler de olmaktadır. Maliyet unsuru olma açısından ciddi bir etken olarak kabul edilen sendikacılığın bu iki ülkedeki olumsuz seyrinin tersine "Sosyal Avrupa" adına sosyal politikanın bayrağının taşıyıcısı kabul edilen AB'de sendikalar lehine bir gelişme beklemek çok anlamlı olmasa gerek: Nitekim sendikalaşma düzeyi ile ilgili veriler de bunu göstermektedir. Aslında tek bir AB'den söz etmek mümkün değil. Nordik ülkeler (Norveç, İsveç, Danimarka, Finlandiya gibi), Latin ülkeleri (Fransa, İtalya, İspanya), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) kalıntısı ülkeler ile diğer Doğu Avrupa ülkeleri (Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan gibi) sendikal örgütlenme düzeyi açısından oldukça farklı özellikler göstermektedir. Nordik ülkelerde sendikalaşma düzeyi hep ABD ve Japonya'nın üzerinde seyrederken Latin ülkelerinde hem altında hem üstünde seyredebilmektedir. Ex-SSCB cumhuriyetleri ile Doğu Avrupa ülkelerinde ise üyelik sürecinde travmatik düşüşler yaşanmış ve Estonya, Litvanya, Polonya ve Macaristan gibi ülkelerdeki sendikal örgütlenme düzeyi ABD ve Japonya'daki düzeyin altında kalmıştır. AB'ye üyelik sürecinde Lüksemburg, Malta ve Kıbrıs gibi nüfusu az, küçük ülkelerde sendikalaşma düzeyinde yüksek artışlar yaşanırken, Bulgaristan, Polonya ve Slovakya gibi nüfus açısından çok daha büyük ülkelerde en büyük düşüşler yaşanmıştır. Eğer basit bir oran alınarak, "bilimsel" bir tespit yapılacaksa, Lüksemburg, Malta ve Kıbrıs'taki yüzde artış oranı, Bulgaristan, Polonya ve Slovakya'daki düşüş oranı dengeler, böylece matematiksel olarak AB'de sendikal örgütlenme düzeyinde yüzde olarak bir değişiklik olmadığı ortaya çıkar. Ancak, böyle bir değerlendirmenin bilimsel hiçbir anlamı yoktur. Zira, Lüksemburg, Malta ve Kıbrıs bir Polonya bile yapmaz!

Her iki tablonun ortaya koyduğu basit gerçek şudur: ABD ve Japonya'nın kıskacındaki AB sendikal örgütlenme düzeyi açısından bu kısıkaçtan kurtulmak için göz ardı edilmeyecek çabalar sergilemeye başlamıştır, ancak henüz yolun başındadır, ve kat edilecek oldukça büyük bir mesafe bulunmaktadır. Bu durum ise, önümüzdeki yıllarda AB sendikacılığı için, en azından örgütlenme düzeyi açısından, olumlu işaretler taşımamaktadır. Bu durumu daha da netleştirmek için iki veriye daha bakmak gerekmektedir: toplu pazarlık kapsamı ve düzeyi ile grevler.

Table 3. AB, ABD ve Japonya'da Toplu Pazarlık Düzeyi

	Ulusal	Sektörel	İşyeri
Avusturya		XXX	X
Belçika	XXX	X	X
Kıbrıs		XXX	X
Çek Cumhuriyeti		X	XXX
Danimarka	XX	XX	X
Estonya		X	XXX
Finlandiya	XXX	X	X
Fransa		XX	XX
Almanya		XXX	X
Yunanistan	X	XXX	X
Macaristan	X	XX	XXX
İrlanda	XXX	X	X
İtalya		XXX	X
İngiltere		X	XXX
Letonya	X	X	XXX
Litvanya		X	XXX
Lüksemburg		XX	XX
Malta			XXX
Hollanda	X	XXX	X
Polanya		X	XXX
Portekiz		XXX	X
Slovakya		XXX	X
Slovenya	XXX	XX	X
İspanya	X	XXX	X
İsveç		XXX	X
Japonya			XXX
ABD		X	XXX

X = mevcut toplu pazarlık düzeyi; XX = önemli ama baskın olmayan ; XXX = baskın toplu pazarlık düzeyi

Kaynak: 2000 EIRO [TN0007402S](#) ; EIRO 2002 [TN0207104F](#)

Yukarıdaki tablo, toplu pazarlık düzeyi açısından ilginç bir görünüm sergilemektedir. Eski AB üyesi ülkelerde toplu pazarlıklar daha çok sektörel ve ulusal düzeyde yapılırken ABD ve Japonya'da toplu pazarlıklar işyeri düzeyinde yapılmaktadır. AB'ye sonradan üye ülkeler de AB'nin standartlarını değil, ABD ve Japonya'nın standartlarını benimsemiş görünmektedir. Zira, son on üye ülkedeki toplu pazarlık düzeyi AB'den çok ABD ve Japonya'daki gibi işyeri düzeyindedir. Kuşkusuz, bu ülkelerin önemli bir kısmında da sendika üyelik oranında önemli düşüşler yaşanmış olması tesadüf değildir. Sendikalaşma oranı ve toplu pazarlık düzeyi açısından AB genişledikçe daha çok ABD ve Japonya'ya benzemektedir, eski Avrupa'ya değil!

Table 4. AB, ABD ve Japonya'da Toplu Pazarlık Kapsamı

Ülke	Kapsama oranı %
Slovenya	100
Fransa	90-95
Belçika	90 +
İsveç	90 +
Finlandiya	90
İtalya	90
Hollanda	88
Portekiz	87
Danimarka	83
Avusturya	78
İspanya	68
Almanya	67
İrlanda	66
Kıbrıs	65-70
Lüksemburg	48
Slovakya	48
Polonya	40
İngiltere	36
Macaristan	31
Estonya	28
Çek Cumhuriyeti	25-30
Litvanya	10-15
AB Ortalaması	57

ABD	15
Japonya	20

* Yunanistan ve Malta için veri yok.

Not: Toplu pazarlık oranı toplam işgücünü üzerinden hesaplanmıştır.

Kaynak: EIRO [TN0212102S](#)); [TN0207102F](#)

Yukarıdaki tablo, toplu pazarlık düzeyinin kapsamı açısından son üye olan ülkelerde bile durumun AB üyesi ülkelerde Japonya ve ABD'ye göre iyi olduğunu göstermektedir. Ancak, bu "olumlu" tablo, AB'nin rekabet gücü yüksek bir ekonomi için bu kapsamı daraltması gerektiğinin bir önbilgisi ve uyarısı olarak da kabul edilmelidir. Tek, olmasa da önemli bir istisna olarak, AB'de korporatist sendikacılığın gelişimine bağlı olarak toplu pazarlık kapsamının yüksekliğinin de sosyal kontrol açısından önemli kabul edileceği ve bu nedenle ABD ve Japonya'ya göre bu yüksek düzeyin korunmak isteneceği şeklindeki bir politikanın gereği olacaktır. Ayrıca toplu pazarlık kapsamının genişliği tek başına bir şey ifade etmez, buradaki ücret pazarlığı ve sağlanan artışlar önemlidir. Bunun için de toplu pazarlık kapsamından çok ücret düzeyine bakmak gerekir. Reel ücretler ve reel maliyetlerdeki gelişmeler izleyen bölümde ele alınmaktadır. Ne yazık ki bu açıdan durum pek de içaçıcı değildir. Yani, toplu pazarlık kapsamının yüksekliğinin pek de bir anlamı bulunmamaktadır!...

"Rekabet gücü yüksek" bir ekonomi oluşturma konusunda yol almak isteyen AB'nin, anlaşılan, ABD ve Japonya'yı yakalaması için çalışma ilişkilerinin iki temel verisi olan sendikal örgütlenme ve faaliyeti olan toplu pazarlıkta önemli mesafeler kat etmesi gerekmektedir. Çalışma yaşamındaki uzlaşmacı ya da çatışmacı tutumları gösteren grevler ve grevlerde kaybolan işgünü sayısı ise bir başka önemli veridir. Bir de bu verilere bakmakta yarar vardır.

Tablo 5. Uzlaşmazlık nedeni ile çalışılmayan günler, (1,000 işçi başına sanayi ve hizmet sektörü) , 1993-2002

	Yıllık ortalama 1993-7	Yıllık ortalama 1998-2002	Yıllık ortalama 1993-2002	% değişim, 1993-7 den 1998-2002 ye
Avusturya	2	1	1	-50
Belçika	27	-	-	-
Danimarka	49	299	177	510
Finlandiya	174	54	110	-69
Fransa	98	-	-	-
Almanya	8	3	5	-63
İrlanda	82	73	77	-11
İtalya	152	110	131	-28
Luxemburg	12	-	-	-

Hollanda	27	12	19	-56
Portekiz	23	20	22	-13
İspanya	283	221	248	-22
İsveç	54	5	29	-91
İngiltere	25	23	24	-8
AB ortalaması*	70	59	64	-16
Japonya	2	1	1	-50
ABD	42	47	45	12
OECD ortalaması**	56	49	52	-13

* Yunanistan , Belçika, Fransa ve Lüksemburg hariç, ** Belçika, Fransa, Luxemburg ve Türkiye hariç.

Kaynak: Labour Market Trends, April 2004, UK Office for National Statistics (ILO ve OECD verileri temelinde).

Çalışma ilişkilerinde karşılığın ve uzlaşmazlığın düzeyini gösteren yukarıdaki tablo, bu konuda da AB'nin bir hayli mesafe kat etmesi gerektiğini göstermektedir. ABD ve Japonya çatışmacı süreç ve kayıp işgünü açısından görece bir istikrarlı ortam yaşarken, AB'de ihmal edilmeyecek bir düşüşün yaşanmasına rağmen bu verilen Japonya'ya göre çok yüksek, ABD'ye göre de yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, AB'nin hem mevzuatını hem de çalışma ilişkilerindeki tutumları gözden geçirmesini gerektirmektedir, kuşkusuz emek aleyhine, sermaye lehine.

2. ÜCRETLER

"Rekabet gücü yüksek bir ekonomi" teknoloji, yüksek verimlilik kadar ücretlerin düzeyine de bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle ücretlerin düzeyi bir maliyet unsuru olmak açısından büyük bir önem taşımaktadır. ABD ve Japonya ile rekabet etmek zorunda kalan ve bu rekabete bağlı olarak ücret düzeyini belirleyecek olan AB için durum pek de iç açıcı görünmemektedir. Aşağıdaki tablo bu gerçeği çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

	AB (25)			AB (15)			Japonya			ABD		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Nominal ödemelerdeki artış	4.4	4.0	-	3.3	3.0	-	1.7	1.6	1.7	3.9	3.4	3.5
Reel ödemelerdeki	1.6	1.4	-	0.7	1.1	-	2.6	1.9	1.7	2.3	1.1	2.1

artış												
-------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Kaynak: EIRO, Eurostat, JILPT, Bureau of National Affairs. See main text for definitions.

AB için 2004 verileri bulunmadığından 2002 ve 2003 verileri üzerinden değerlendirildiğinde, AB'nin genişlemesi ile birlikte, reel ödemeler ortalamasında bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Ancak, aynı dönemde ABD ve Japonya'daki düşüşler daha yüksektir ve ABD'de yarı yarıyadan fazla bir düşüş söz konusudur. Bu durum, aynı dönemde eski AB'de (15'lerin) reel ödemelerindeki artışın "anlamsızlığını" ortaya koymaktadır. Bir yandan "rekabet gücü yüksek bir ekonomi" istemi, diğer yandan reel ödemelerde artış! AB'nin genişlemesi ile ücretler de rekabet gücünü artıracak bir özelliğe kavuşmaya başlamaktadır. Bu durum önümüzdeki dönem boyunca bu eğilimin hızlanarak süreceğinin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir. Her yeni hem ortalamayı aşağı çekmekte, hem de yüksek olan yerlerde üzerinde baskı yaratmaktadır. Lizbon zirvesi ve Bolkestein Yönergesi bu açıdan bir kez daha anlamlı müdahaleler ve kararlar olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 7. Emek üretkenliği ve maliyeti verileri, AB, Japonya ve ABD, 2003-4

	AB25		Japonya		ABD	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Emek üretkenliği	0.9	1.7	2.7	3.0	2.2	3.3
Nominal emek maliyeti	2.2	1.3	-3.3	-1.8	0.1	0.0
Reel emek maliyeti	0.0	-0.8	-0.8	-0.8	-1.6	-1.0

Kaynak: European Commission - Employment in Europe 2004 ve Statistical Annex to European Economy, 2004.

Emek üretkenliği ve reel emek maliyeti açısından da bakıldığında durum yukarıdakinden farklı değildir. AB'nin reel emek maliyetlerini düşürmesine aynı dönem içinde ABD ve Japonya da hemen hemen aynı düzeyde karşılık vermiştir. Emek üretkenliği AB'de daha yüksek düzeyde gerçekleşirken emek reel emek maliyetleri ABD ile eş düzeyde, Japonya'dan daha yüksek gerçekleşmiştir. Bu da AB'nin rekabet gücü yüksek bir ekonomideki kararlılığını ve uygulamalarının düzeyini gösterir.

AB'yi, sendikalaşma oranı, toplu pazarlık düzeyi ve ücretler gibi üç temel kriter açısından ABD ve Japonya ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkan sonuç sosyal politika ve çalışma ilişkileri alanında ciddi gerilemelerin yaşandığına işaret etmektedir. Kuşkusuz, bu durum AB Anayasası'na sosyal politika ile ilgili "önemli hükümlerin" konmuş olmasının ne kadar anlamlı olup olmadığını da sorgulamayı gerektirmektedir. Bu sorunun tam karşılığını bulması için bir de soruna çalışma ilişkilerinin önemli sorunlarından biri olan çalışma süreleri açısından bakmak yararlı olacaktır.

3. ÇALIŞMA SÜRELERİ

1960 yılından 1980 yılına kadar başta eski AB üyesi ülkeler ile Japonya, ABD dahil pek çok ülkede çalışma süreleri hatırı sayılır bir şekilde düşmüştür. Ancak, 1980'den itibaren Japonya ve ABD'de

olduğu gibi kimi AB üyesi ülkelerde de dalgalı bir şekilde de olsa çalışma süreleri yeniden artmıştır (Örneğin İsveç). Öte yandan, farklı faktörlerin katkısını da göz ardı etmeden, OECD uzmanı A. Maddison'un 16 ülkeyi baz alarak yaptığı bir araştırmaya göre, 1870-1979 döneminde çalışma sürelerinin düşüşü ile emek verimliliğinin artışının genellikle birlikte seyrettiği görülmektedir.¹ İşçi hareketinin çalışma sürelerinin kısaltılmasına yönelik büyük mücadelesi ile bu gerçek de üst üste konduğunda çalışma sürelerinin 1980'e kadar azalışının nedenleri de anlaşılır. Ancak, kapitalizmin aslına rücu ettiği bu dönemde Almanya ve Fransa'da çalışma sürelerinin yeniden uzatılmasına yönelik girişilen çabalar hatırlandığında, sürecin yeniden tersine çevrilmek istendiği de görülecektir. Kuşkusuz çalışma sürelerini bir de çalışılan yıl ve yaş itibari ile değerlendirmek gerekir. Sosyal güvenlik "reformları" adı altında bu alanda daha ileri yaşlarda emeklilik yönünde düzenlemelerin yapılması, toplam yaşam süresince çalışma sürelerinin de artmasından başka bir anlama gelmese gerek. Tablo 8'den de görüleceği gibi AB üyesi ülkelerde haftalık çalışma süreleri ülkeden ülkeye değişmektedir ve sonradan üye olan bütün ülkelerde süreler uzundur! Aslında, bu süreler asgari süreyi gösterir ve yasal sınırlardır. Uygulama ve yaşamın kendisi çok daha farklıdır. Bunun için de yıllık çalışma sürelerine bakmakta yarar var.

Tablo 8. Haftalık ve Yıllık Çalışma Süresi, 2003

Ülke	A. Haftalık çalışma süresi	B. Yıllık çalışma süresi (Ax52)	C. Yıllık çalışılmayan gün	D. Tatil Günleri	E. Yıllık çalışılmayan saat (C+D)	F. Yıllık çalışma süresi (B-E)
Estonya	40.0	2,080.0	20.0*	10.0	240.0	1,840.0
Macaristan	40.0	2,080.0	20.0*	10.0	240.0	1,840.0
Litvanya	40.0	2,080.0	20.0*	10.0	240.0	1,840.0
Polonya	40.0	2,080.0	20.0*	10.0	240.0	1,840.0
Romanya	40.0	2,080.0	24.0	7.0	264.0	1,832.0
Bulgaristan	40.0	2,080.0	20.0*	13.0	264.0	1,816.0
Slovenya	40.0	2,080.0	20.0*	13.0	264.0	1,816.0
İrlanda	39.0	2,028.0	20.0	9.0	226.2	1,801.8
Yunanistan	40.0	2,080.0	23.0	12.0	280.0	1,800.0
Malta	40.0	2,080.0	24.0*	14.0	304.0	1,776.0
Belçika	38.0	1,976.0	20.0*	10.0	228.0	1,748.0
Slovakya	38.5	2,002.0	20.0*	13.0	254.1	1,747.9
Portekiz	39.0	2,028.0	24.5	11.0	280.5	1,747.5
İspanya	38.6	2,007.2	22.0*	14.0	277.9	1,729.3

¹) Ayrıntılı bilgi için bakınız: J. Rigaudiat, Reduire le temps de travail, Syros, Paris, 1993, s. 64-68, 84.

Luxemburg	39.0	2,028.0	28.0	10.0	300.2	1,727.8
Avusturya	38.5	2,002.0	25.0	12.0	284.9	1,717.1
Kıbrıs	38.0	1,976.0	20.0	15.0	266.0	1,710.0
İngiltere	37.2	1,934.4	24.5	8.0	241.8	1,692.6
Norveç	37.5	1,950.0	25.0	10.0	262.5	1,687.5
İsveç	38.8	2,017.6	33.0	11.0	341.4	1,676.2
Finlandiya	37.5	1,950.0	25.0	12.0	277.5	1,672.5
İtalya	38.0	1,976.0	28.0	12.0	304.0	1,672.0
Almanya	37.7	1,960.4	29.1	10.5	298.6	1,661.8
Hollanda	37.0	1,924.0	31.3	8.0	290.8	1,633.2
Danimarka	37.0	1,924.0	30.0	12.0	310.8	1,613.2
Fransa	35.0	1,820.0	25.0	11.0	252.0	1,568.0
Tüm ülkeler ortalaması	38.6	2,008.6	23.9	11.1	269.9	1,738.7
ABD						1.752**
Japonya						1.795**

Source: EIRO. * Statutory annual leave figure. ** 1999 verileri

Yukarıdaki tablo, sonradan üye olan ülkelerde çalışma sürelerinin hala uzun olduğunu ve ABD ile Japonya'dan da oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu tabloya fiili fazla çalışma süreleri dahil değildir. Son yıllardaki gelişmeler fiili çalışma sürelerinin yasal sürelerin oldukça üzerinde seyrettiğini gösteren pek çok örneğe sahip bulunmaktadır. Özellikle çok ülkeli şirketler Fransa gibi ülkelerdeki haftalık çalışma sürelerini fiili olarak "delmiş", Almanya'da pek çok sendika uzun mücadelelerden sonra toplu pazarlık ile kabul ettirilen haftalık çalışma sürelerinin üzerindeki çalışmaya razı olmaya başlamışlardır. Bu durum yasal süreler üzerinden çalışma sürelerini tartışmanın anlamsızlığını göstermektedir.²

Pek çok AB üyesi ülkede üst sınır haftalık çalışma süresi, işverenlerin istediklerinde işçileri haftada 48 saate varan çalışma sürelerine tabi tutacaklarını göstermektedir. Aslında, AB yönergelerinden biri bu süreleri de aşacak bazı düzenlemeler yapmaktadır. 93/104 sayılı Çalışma Süresinin Belirli Yönlerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönergeye göre işçilerin rızası veya bu sistem dışında daha uzun süreli çalışabileceklerini beyan ederek imzalamaları 'opt-out' durumunda 48 saati aşabilecekleri de hükme bağlanmıştır. Belçika, Fransa, Almanya (Siemens haftalık çalışma süresin 35 saatten 40 saate çıkarmıştır ve elli kadar şirkette bu yönde girişimde bulunmuştur. Benzeri bir Daimler Chrysler, Bosch, Opel, General Motors, MAN için de geçerlidir), Slovenya (ki bu ülkede yıllık 120 saatlik daha fazla çalışmanın yarısının ücretlendirilmesi diğer yarısının ücretsiz olması konusunda işverenlerin ciddi baskıları bulunmaktadır) gibi ülkelerde çok ülkeli şirketlerin çalışma sürelerini, yasal sınırların üzerine

²) Bu tür uygulamalar için bakınız: www.eiro.eurofound.eu.int/pat/ea04-6.odf

çıkarmak için giriştikleri çabaların sendikalarca da istihdamı korumak adına kabul edilmesi, AB'de çalışma sürelerinin de çok sorunlu bir alan olduğunu ve geriye yönelik düzenlemeler olduğunu gösteren en somut örneklerdir.

Güçlü, rekabet gücü yüksek bir ekonomi oluşturmak isteyen ve bunu Anayasasına da koyan AB, çalışma ilişkilerinin temel verileri açısından değerlendirildiğinde emek cephesi ve sosyal politika için çok olumlu gelişmeler vaad etmediği gibi, bütünleşme sürecindeki uygulamaları ile bu alanlarda ciddi aşınmalara yol açtığı görülmektedir. Ekteki tablo ile bu süreç birlikte değerlendirildiğinde ABD ve Japonya kıskacındaki AB'nin rekabet gücü yüksek bir AB için çalışma ilişkileri alanında daha geri düzenlemelere ihtiyaç duyduğu ve ABD ile Japonya'ya benzemek ve onları geçmek için tarihsel sosyal politikasından vaz geçmek gibi zorunluluk ile karşı karşıya bulunduğu anlaşılacaktır. Kuşkusuz, tarih sınıflar arasındaki mücadeleye göre biçimlendiğine göre, bu sürece de emek ile sermaye cephesinin güç dengesi ve kararlı mücadelesi damgasını vuracaktır ve güçlü olan kazanacaktır.

EK

	AB25		Japonya		ABD	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
GSMH	0.8	2.0	2.5	3.4	3.1	4.2
Enflasyon	2.0	1.9	-0.3	0.0	2.3	1.4
İstihdam oranı	62.9	-	68.4	-	71.2	-
İstihdam artışı	0.2	-	-0.2	-	0.9	-
İşsizlik oranı	9.1	9.1	5.3	4.8	6.0	5.5
Emek üretkenliği	0.9	1.7	2.7	3.0	2.2	3.3
Nominal emek maliyeti	2.2	1.3	-3.3	-1.8	0.1	0.0
Reel emek maliyeti	0.0	-0.8	-0.8	-0.8	-1.6	-1.0

Kaynak: European Commission - Employment in Europe 2004 ve Statistical Annex to European Economy, Güz 2004.